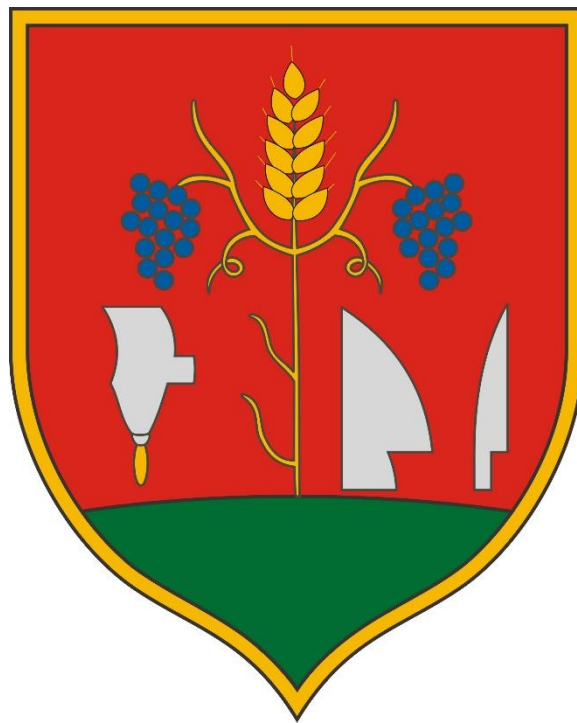




Fenntartási terv

Kőröshegy helyi jelentőségű természeti emlék

Kocsánytalan tölgy

Quercus petraea

2016-2026

Készítette: Kovács Katalin környezetmérnök
Kardos Beáta környezetmérnök

Készült a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 3/2008. (II. 5.) KvVM rendelet alapján.

Kőröshegy 2016

Természeti emlék azonosító adatai

A Kőröshegy községi használaton kívüli izraelita temetőben elhelyezkedő kocsánytalan tölgyfa természeti emlékké nyilvánítása a helyi önkormányzat által 13/2006. (V. 22.) rendelettel határozatba foglalva.

Védett növény helye: 8617 Kőröshegy Község külterület, Izraelita Temető; 012 hrsz.
Terület nagysága: 1949 m²

Terület tulajdonosa: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, 1075 Budapest, Síp u. 12.

Természeti emlék bemutatása

Ritka fajtájú, különleges magasságú és törzsvastagságú, idős kocsánytalan tölgy /*Quercus petraea*/ (300- 400 éves).

Quercus petraea jellemzése

A bükkfafélék családjába (Fagaceae) tartozik.

Nagy termetű, 35 m magasságot is elérő fa. Szabadon állva törzse már hamar elágazik, zárt állásban a koronán átmenő, egyenes. Koronája boltozatos, többé-kevésbé zárt, szabályos, a kocsányos tölgyénél finomabb ágrendszerrel. Kérge fiatalon sima, idősebb korban sem túl mélyen repedezett. Rügyei tojásdadok, világosbarnák. Levelei 8-14 cm hosszúak, az 5-8 karéj ép szélű, a csúcs felé egyre keskenyebb. A levélváll ék vagy szív alakú. A levélnyél 1,2 -2,4 cm hosszú. Sok csersavat tartalmazó lombja elegetlenül nehezen bomlik. A makkok kocsánytalanok, általában hármásával a levelek hónaljában ülnek. Nagyságuk erősen változó, 15-30 mm hosszúak, erősen hasasodóak, felül hegyesek, 1/3-ig ülnek a kupacsban. Szeptember közepén érnek, októberben hullanak.

Lassú növekedésű, hosszú életű fa.

Közép-európai flóraelem. Elterjedésének súlypontja az Alpok-Kárpátok térségében van. Hazánkban a középhegységekben és a dunántúli dombvidéken gyakori. Gyertyánnal, bükkal, nyírral, erdeifenyővel elegyedik.

Mérsékelt melegigényes, a hőmérsékleti szélsőségeket nem kedveli. Nálunk évi 600-700 mm csapadékmennyiségen fejlődik jól. Inkább mészkerülő. Optimális számára a mészben szegény, tápanyagban gazdag, levegős, üde talaj. Sűrű állományával, gazdag lombhullatásával védi a talajt.

Kiemelkedő jelentőségű fafajunk. A kocsányos tölgyhöz hasonlóan nagytermetű, ún. nemes tölgy. Fája értékes, keresett, a tölgyek között a legfinomabb szöveti szerkezetű, tartós.

Több kertészeti fajtáját termesztik. Szeldelt levelű a 'Laciniata', mely igen mélyen szeldelt, nagy, fénylő leveleivel kertek, parkok szép díszé lehet. Magassága 8-10 m, koronája kerekded. Kicsit magasabb 15 m körüli magasságú, karcsú kúp koronát nevel a 'Columna' fajta. A 'Purpurea' fajta már 1877-ből ismert, Hollandiában fedezték fel. Leveleinek karéja kevésbé lekerekítettek, mint az alapfaj esetében. Színük barnáspiros, különösen ősszel intenzív. A fiatal hajtások hasonlóan intenzív barnáspiros színeződésűek, ezt a színüket egész télen keresztül megőrzik. /Forrás: http://www.parkerdo.hu/kocsanytalan_tolgy/

Kártevők és kórokozók

Bár jelentős számban vannak károsítói, ritkán okoznak súlyosabb vészt. A korai fagyok a másodhajtásokat, a kései fagyok a virágokat teszik tönkre. A téli nagy fagyok a törzsön fagyrepedéseket okoznak. Idős törzsekben a farontó taplók, a sárga fagyöngy, majd ezek nyomán a hóscincér is jelentős károkat okoz. Gyakori kárt okoznak a gubacsdarazsak a levélen, hajtáson és a termésen képzett száraz, illetve zsíros gubacsokkal. A lepkék közül a gyapjas és a búcsújáró pille is károsítja.

A fák vízhiányának hatására tömegesen léphetnek fel gyengültségi parazitagombák és lomb-fogyasztó rovarok. Kisebb mértékben a múlt erdőművelési hiányosságai, illetve lokálisan a légszennyezés is hozzájárultak a kocsánytalan tölgy gyengültségi állapotának kialakulásához.

A kocsánytalan tölgy egészségi állapotának romlása általában csak 2-3 egymást követő, erősen aszályos év hatására következik be. A száraz időszakok hatására legyengülő kocsánytalan tölgy különösen ki van téve a rovargradációk károsításának.

Gyakori kártevők, kórokozók:

- Cser filoxéra (*Phylloxera quercina*): Áprilistól kezdődhet a kártétele. Szívogatásuk nyomán a leveleken apró, sárgás foltok jelennek meg. A levelek később el is száradhatnak, lehullhatnak, fiatal fákon ezért veszélyesebb. A kárkép hasonlít az egyes gombák okozta tünetekhez.
- Tölgy lisztharmat (*Microsphaera alphitoides*): Főleg a fiatal egyedeken, de idősebb fákon is megjelenhet (Jánosnapi hajtások). A növények felületén telepszik meg, fehér, lisztszerű bevonatot (epifita micélium) képez a levelek színén. A levél bőrszövet a bevonat alatt elhalhat. A gomba perithecium és rügmicélium alakjában telel át. A fertőzött rügyekből előtörő hajtások

leveleit a tölgylisztharmat áttelelő micéliumai bevonják és konidiumot képeznek. Ezekkel a konidiumokkal a gomba az egész vegetációs idő alatt fertőz. A konidiumok csírázási hőoptimuma magas, 28°C körül van. A spóra csírázásának másik alapfeltétele a magas, 90% feletti páratartalom. A konidiumok képzéséhez a gombának fényre van szüksége. Ez a három tényező: a fény, a hőmérséklet és a páratartalom határozza meg a lisztharmatfertőzés mértékét. Mivel ezek a tényezők együttesen nyáron fordulhatnak elő általában június elejétől augusztus elejéig a főfertőzési időt, egyúttal a védekezési időszakot is elég szűk határok közé tudjuk szorítani. A betegség kialakulásának a fertőzés mellett a másik szükséges alapfeltétele a fogékonyság, mely a tölgyeknél faji tulajdonság.

- A levélaknázó moly (*Phytomyza ilicicol*): A lárvák (hernyók) aknákat készítenek a levélben (innen is ered a nevük), amelyek sárgás vagy barnás foltokként, vagy kanyargós nyomokként látszanak. A levelek végül elsárgulnak és lehullnak. Az első jelek a levélen keletkező kis duzzanatok, ahova a nőstény lerakta a petéit. A nőstények kisebb tühegynyi, fekete lyukakat készítenek a levélben, amiken keresztül ők, és a hímek kiszívják a nedveket a levél belsejéből. Össze lehet tévesztetni őket a levéltüskék által okozott kis pontocskákkal, mivel ugyanúgy néznek ki. Amikor a hernyók kikelnek, elkezdenek táplálkozni, kis kanyargós világoszöld alagutakat hagyva maguk után. Ahogy a hernyók nőnek az alagutak is nagyobbak lesznek. Később a levél úgy néz majd ki, mintha egy tintafolt lenne rajta. Ha egy kissé megkaparod a levelet, a felső szövet leválik és látszanak a hernyók által kialakított aknák. Lehetséges, hogy az ürüléküket is láthatod. Később a levelek elsárgulnak és lehullnak. Évente csak egy nemzedék fejlődik ki. A lárvák a fán, a leveleken vagy a lehullott leveleken telelnek. A felnőtt molyok május közepétől június végéig kikelnek, és tíz nap múlva lerakják a petéiket. A nőstény egy hasadékot képez a levélen, melyen keresztül a levél belsejébe rakja a petéket. Ahogy a hernyók kikelnek, elkezdenek táplálkozni a levélből.

Természetvédelmi célkitűzések

Az őshonos természeti emlék károsodásának megelőzése, elhárítása, az eddig bekövetkezett károsodás csökkentése, megszüntetése, illetve a jelen és jövőnemzedék számára történő megőrzése és tervszerű fenntartása.

Az adott célkitűzés időbeni elérése:

- | | |
|---|----------------------|
| ○ Eddig bekövetkezett károsodás megszüntetése | 2016. szeptember 30. |
| ○ Károsodás megelőzése | Folyamatos |
| ○ Fenntartható állapot megőrzése | Folyamatos |

Természetvédelmi stratégiák

A célállapot eléréséhez szükséges feladatok:

- A fellépő növényi és állati kártevők elleni megelőző védelem biztosítása –
Növényvédelem

Cser filoxéra

A gyökérlakó alakok elterjedése ellen amerikai alanyra oltott nemes európai fajták telepítésével, szénkéneges vagy hexaklór-butadiénes talajfertőtlenítéssel. A levéllakó alakok ellen hatásos a tavaszi lemosó permetezés.

Tölgy lisztharmat

Fertőzött leveleket el kell távolítani a fáról. A környező növények ritkításával biztosítani kell a megfelelő légmozgást. A probléma fennállása alatt nem ajánlott a műtrágya használata, illetve a túlzott mértékű öntözés.

Levélnaknázó moly

Össze kell szedni és el kell pusztítani a megfertőzött leveleket. Ha túl későn vesszük észre (május közepén) a rovarirtó szerek már nem segítenek. Hogy a későbbiekben elkerülhető legyen a megfertőződés, az őszi és téli időszakban össze kell szedni és elpusztítani a beteg leveleket a fáról és a földről. Nem szabad rovarirtó szereket használni minden apró problémára, mert úgy elpusztulnak a hasznos rovarok is, mint például a méhek.

Továbbá el kell pusztítani a petéket és a hernyókat, illetve fontos a lerakott peték eltüntetésére is.

Ha szükséges, rovarirtó szereket kell használni. Súlyosabb esetekben permetezni kell a fiatal leveleket május elején, amikor a nőtények lerakják a lárváikat. Általában 7-10 nappal az első permetezés után a kezelést meg kell ismételni.

- A száraz ágrészek gondos időbeni eltávolítása – Fenntartó metszés

Hazánk időjárása kezd szélsőséges jelenségeket mutatni, ilyen szélsőségek a nagy erejű viharok. Ezek következtében a fán kialakulhatnak ág törések, hasadások. Ebben az esetben mindig el kell távolítani a letört ágakat és sebkezeléssel ellátni a nagyobb ágak helyét. Ezzel megakadályozva az adott szakasz kiszáradását, parazita megjelenését.

Továbbá akkor igényel metszést amennyiben ágak keresztezik egymást, ilyenkor szükséges megállapítani melyik ág egészségesebb és a kisebb vagy betegbb ágat el kell távolítani, sebkezelést ezen esetben is meg kell tenni.

Ezen havária eseteken kívül a kocsánytalan tölgy nem igényel metszést, nem szabad a természetes életciklusát befolyásolni.

- A növény lombkoronájának megfelelő földterület állandó gyommentességének biztosítása

Fontos, hogy a fa megfelelő tápanyaghoz jusson, az ehhez szükséges leggyorsabb bejutási út a talajfelszín szabadon tartása. Így a csapadék és azzal együtt a tápanyagok könnyedén bemosódnak a talajba táplálva ezzel a fát. Tavasztól ősziig fontos figyelemmel kísérni a fa védőövezetének gyommentességét, abban az esetben, ha gyom jelenik meg ki kell húzni és után követni, hogy ne jelenjen meg újra. A fa védőövezetében tilos permetezni a gyomokat.

- Tápanyag utánpótlás

A klímaváltozással hazánkban a kocsánytalan tölgy több hazai más fafajjal együtt közelebb kerültek szárazsági határukhoz. Folyamatos odafigyelést igényel tehát a csapadékmennyiség. Ha a fán észrevehető bármely kiszáradásra utaló jelenség, vizet szükséges juttatni a gyökeréhez, tehát a védőzónáját öntözni kell. Domborzati viszonyokhoz alkalmazkodva, amely azt jelenti, hogy a magasabb pontról kell öntözni, hogy ne folyjon el a víz, maradjon a fa gyökérzeténél. Illetve ha megoldható injektációs módszer alkalmazása, mely hatékonyabb öntözést eredményez.

A tápanyag utánpótlás nem csupán a folyadék bevitelről szól, hanem az idős fa trágyázásáról is. Hiszen a sok-sok év alatt a fa elhasználta a talaj tápanyagait. Fenntartható életéhez szükséges minden évben tavasszal starter tárgya alkalmazása. 4-5 évenként szerves anyag utánpótlás, melyhez a legjobb a marhatrágya használata.

Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

A védett természeti érték megőrzésének kezelési módja az előző rész szerint három fő alappillére épül:

- Növényvédelem
- Fenntartó metszés
- Tápanyag utánpótlás

Ezek betartásával és folyamatos állapot ellenőrzéssel a védett kocsánytalan tölgy sokáig a község fája maradhat, melyet látogathat az ifjúság a természetvédelemének élő példájaként.

Korlátozások és tilalmak:

- A védelem alá vont természeti emléket „Védett fa” feliratú tábla jelöli.
- A tölgy termőfelülete védőövezetnek tekinthető, mely a törzs és a lombkorona széle által meghatározott terület függőleges vetülete körben 2 méterrel megnövelve.
- A védőövezeten belül tilos a talajt burkolattal fedni.
- A természeti emlék egészségi állapotának megőrzése érdekében szükséges munkálatok elvégzése az Önkormányzat feladata, a 13/2006. (V. 22.) Kőröshegy Község Önkormányzati rendeletének 6. § a) és b) pontjában meghatározottak szerint.